

Тарас Івашків

Івано-Франківський університет права
імені Короля Данила Галицького,
канд. екон. наук, доц., декан економічного факультету
taras.ivashkiv@iful.edu.ua

Лідія Федик

Івано-Франківський університет права
імені Короля Данила Галицького,
канд. іст. наук, доцент кафедри теорії та історії держави і права

ПРАВОВІ ПОГЛЯДИ С. ДНІСТРЯНСЬКОГО НА ОСНОВНІ ЕКОНОМІЧНІ КАТЕГОРІЇ В КОНТЕКСТІ АВСТРІЙСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА

© Івашків Т., Федик Л., 2017

У статті проаналізовано загальнотеоретичні аспекти поглядів Станіслава Дністрянського на основні економічні поняття в їхньому взаємозв'язку із правом. З'ясовано погляди науковця на капітал, кредит, продукт. Відображено їхнє трактування у австрійському законодавстві. Визначено вплив минулих та сучасних С. Дністрянському правових та економічних ідей на його бачення основних економічних явищ та процесів. Автори виокремлюють оригінальне бачення правознавця на відповідність австрійського законодавства тим економічним відносинам, які зароджувалися чи активно функціонували в умовах тогочасної економіки.

Ключові слова: право володіння; право користування; правовідносини; плід; дохід; капітал; кредит.

Тарас Івашків, Лідія Федик

ПРАВОВЫЕ ВЗГЛЯДЫ С.ДНИСТРЯНСКОГО НА ОСНОВНЫЕ ЭКОНОМИЧЕСКИЕ КАТЕГОРИИ В КОНТЕКСТЕ АВСТРИЙСКОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА

В статье проанализированы общетеоретические аспекты взглядов Станислава Днистрянского на основные экономические понятия в их взаимосвязи с правом. Выяснено взгляды ученого на капитал, кредит, продукт. Отражено их трактовка в австрийском законодательстве. Определено влияние прошлых и современных С. Днистрянскому правовых и экономических идей на его видение основных экономических явлений и процессов. Авторами выделены оригинальное видение правоведа на соответствие австрийского законодательства тем экономическим отношениям, которые зарождались или активно функционировали в условиях тогдашней экономики.

Ключевые слова: право владения; право пользования; правоотношения; плод; доход; капитал; кредит.

Taras Ivashkiv
Ivano-Frankivsk University of Law
named after King Danylo Galician
Ph.D., Assoc.Prof.

Lydia Fedyk
Ivano-Frankivsk University of Law
named after King Danylo Galician
Ph.D., Assoc.Prof.

LEGAL VIEWS OF S.DNISTRYANS' KYI ON MAJOR ECONOMIC CATEGORIES IN THE CONTEXT OF AUSTRIAN LAW

In the article the general theoretical aspects Stanislav Dnistrians'kyi views on basic economic concepts in their relationship with the law. The opinions scholar capital, credit, the product. Displaying their interpretation of Austrian law. The influence of past and current S. Dnistrians'kyi illegal and economic ideas in his vision of the basic economic phenomena and processes. The authors singled out the original vision lawyer for compliance with Austrian law by economic relations which originated or actively functioning in the conditions of contemporary economics.

Key words: ownership; right of use; relationship; fruit; income; capital; credit.

Постановка проблеми. Взаємозв'язок права і економіки не можна представляти спрощено, як якийсь прямолінійний процес. Це дуже складний процес, який зумовлено політичними, духовними, ідеологічними, національними, етнічними та іншими чинниками, що виходять за межі прямих взаємовідносин держави і економіки. Вплив держави на економіку при цьому є дуже важливим. Держава через правове регулювання створює умови і правила гри для нормального функціонування економіки, що сприяє або її розвитку, або гальмуванню. Останнє залежить від ступеня розуміння економічних законів та категорій та їх відображення у правовій базі держави. Розуміючи ці закономірності, С. Дністрянський проаналізував австрійське законодавство на ступінь його відповідності сучасним економічним відносинам.

Аналіз дослідження проблеми. Різноманітність наукових зацікавлень С. Дністрянського зумовили наявність численних досліджень сучасними науковцями різних аспектів поглядів С. Дністрянського, особливо політико-правового характеру. Конституційно-правові погляди С. Дністрянського знайшли своє відображення в працях українських дослідників Л. Бича, В. Мельника, Ю. Панейка, В. Старосольського, А. Ковалю, М. Костицького, В. Кульчицького, О. Мироненка, М. Мушинки, Б. Тищика, І. Усенка. Втім, погляди С. Дністрянського на співвідношення між правом та економікою не отримали належної уваги вчених, що і стало передумовою написання цієї статті.

Мета статті – дослідити особливості розуміння вченим змісту економічних понять крізь призму його правових поглядів.

Основою дослідження стала розвідка С. Дністрянського “Людина та її потреби у правовій системі”, опублікована у “Часописі правничому” (1900 р.). Праця складається з шести взаємопов'язаних частин, які розглядають економічні поняття на основі аналізу австрійського цивільного законодавства.

Виклад основного матеріалу. С. Дністрянський розглядає такі економічні поняття, як “вартість” і “ціна”. У правовій і суспільній практиці є потреба об'єктивної міри вартості. Вчений вирізняє вартість об'єктивну та суб'єктивну. Загалом вартість є виразом корисності благ для

заспокоєння людських потреб (тобто автор прихильник маржиналістського підходу до визначення вартості). Суб'єктивна вартість – це властивості, які враховує людина при оцінці блага, зважаючи на його здатність задовольнити її потреби. Об'єктивна вартість є абстрактною мірою суб'єктивних суджень більшої кількості людей у певний час і у певному місці. Суб'єктивна й об'єктивна вартість взаємопов'язані між собою. Об'єктивна вартість ґрунтується на суб'єктивних поглядах. У приватному праві за австрійським законодавством об'єктивна вартість називається звичайною, суб'єктивна – надзвичайною. Справедливість вимагає, щоб у правових відносинах вирішувала передусім об'єктивна вартість і тільки в окремих випадках суб'єктивна. Право не може служити індивідуальним інтересам і бути справедливим, враховуючи інтереси усіх сторін. У відносинах між окремими людьми право не може брати до уваги особистісні інтереси окремої особи, яка визначає вартість відповідного блага, тому що визначення його вартості, може бути несправедливим і довільним. На підставі цього суспільне визначення вартості є вільне від самоволі й абстраговане від суб'єктивних відносин окремих людей. Тому у праві головну роль відіграє об'єктивна вартість, отже, природно, що вона є звичайною, а суб'єктивна вартість надзвичайною [2, с. 22]. Підставою оцінки вартості є переважно об'єктивна вартість і тільки у окремих випадках і з особливих причин визначається вартість суб'єктивним поглядом особи. Так постраждалий, який з боку іншого зазнав шкоди, вимагатиме її повернення з суб'єктивної вартості. Тут провина іншого є основою оцінки величини блага залежно від особливості суб'єктивних відносин між сторонами (пп. 1323, 1324, 1331, 1332 к.з.). Крім того, суб'єктивна вартість використовується тоді, коли конкретні правові відносини вимагають врахування суб'єктивної сфери зацікавленого без шкоди для іншої сторони.

Об'єктивна і суб'єктивна вартість виступають у кількох різновидах: торгова (ринкова вартість), продажна (кінцева вартість), масткова (виробнича), доходова вартість (дохід) [2, с. 22].

До суб'єктивної вартості належить визначення вартості на рідкісні і цінні товари. З поняттям вартості безпосередньо пов'язане поняття ціни, однак ці поняття не тотожні. Наприклад, мінова вартість виражає значення блага у суспільному обороті, а ціна – це кількість тих благ, за які можна отримати у власність певні блага шляхом обміну. Мінова вартість стосується ціни як можливість обміну до його проведення у дійсності. Ціна є еквівалентом певного блага у суспільному обороті. Цей еквівалент проявляється як певна сума грошей або інших благ. Право розглядає “ціну” у вужчому значенні, як грошовий еквівалент, плата за працю, чинш найму (згідно з параграфом 1090 Загальної книги законів цивільних Австрійської імперії 1811 р., чиншовим називали договір, за яким хтось отримував “незужитну річ до ужитку на певний час за визначену ціну”) [1, с. 309]. В австрійському праві “ціна” також використовувалася у ширшому розумінні, як винагорода (& 864 к.з.) [2, с. 23].

Шоста частина дослідження С. Дністрянського присвячена поняттям “капітал” і “кредит”. Будь-які результати праці призначені для виробництва нових благ становлять капітал – це так званий продуктивний (виробничий) капітал. Другий різновид капіталу, виокремлений С. Дністрянським – людський капітал, який виступає у формі знань і навичок певної людини, що дають їй можливість отримати прибуток. У другому випадку капітал має правовий зміст. Беручи за основу вчення Джона Міля про поділ капіталу на постійний та змінний, С. Дністрянський, переносячи його у правову сферу, виділяє споживчі і неспоживчі блага (& 301 к.з.). Споживчі блага втрачають свою природу в процесі споживання, тоді як неспоживчі зберігають її. Ступінь споживаності блага залежить від суб'єктивної оцінки конкретної особи.

Відмінність між споживчими і неспоживчими благами має і суб'єктивну сторону. Так гроші належать до споживчих благ (& 510, 983 к.з.), хоча не втрачають своєї суті після одноразового використання [2, с. 24]. З цього випливає:

1. В технічному розумінні Ususfructus (право користування чужим майном з правом присвоєння доходів від нього, але з умовою збереження його цілісності, цінності і господарського призначення та її повернення) відрізняється від так званого *quasiususfructus* (“квазікористування” порушує одну з основних умов Ususfructus – умову збереження сутності речі) (& 510, к.з.), яке передбачає повернення вартості використаного блага. Предметом “квазікористування” є споживчі блага, а *ususfructus* – неспоживчі.

2. На цьому поділі ґрунтується різниця між звичайним і незвичайним збереженням (& 959, к.з.)

3. Іншою є правова ситуація, коли співвласник віддав споживче благо на цілі товариства, ніж тоді коли він віддав неспоживче благо у спільне використання (& 1183 к.з.). У першому випадку товариство отримує власність, у другому – право на користування. & 1183 к.з. ставить неспоживчі блага, вартість яких при передачі *venditionis gratia* оцінюється на рівні зі споживчими благами – з цього можна зробити висновок, що ці зовнішньо неспоживчі блага з погляду суб'єктивного призначення виступають споживчими.

4. Різниця між використовуваними і невикористовуваними речами формує правові відносини при реституції (поверненні) речей, які відрізняються залежно від того, чи особа мусить повернути блага зокрема, чи може їх спожити і повернути їхню вартість ((& 1227, 1228 к.з.).

Австрійський закон визначив економічний зміст споживчих благ і цілком доречно відзначив, що у всіх правових відносинах, де споживаність відіграє основну роль, а ймовірна заміненість – другорядним проявом і обов'язковим наслідком здатності бути спожитим.

Правовим явищем, що стосується виключно споживчих благ є позичка (& 983, 992 к.з.). У такому разі теорія використовує замість споживчих благ поняття заміненних благ, що не зовсім правильно. Наприклад, кілька примірників однієї книги є заміненними, навіть і один екземпляр теж є заміненний, але вони всі й один зокрема є неспоживані речі. Але важко сказати, що примірники однієї книжки можуть бути предметом позики, бо і панівна теорія тут вбачає або *commodatum* (позичку), або *locatio conductio rerum* (договір найму). Втім, не правильно щодо позички говорити про заміненні блага, коли не всі заміненні блага є предметом позички. Австрійський закон передбачає, що тільки споживчі блага можуть бути предметом позички. Та основна ціль позички полягає у тому, що одна сторона передає іншій капітал для отримання прибутку. Але цей капітал є оборотний і отримати прибуток з капіталу можна тільки через його використання – тому наслідком цього є те, що капітал має бути повернений повністю, а не частково. З цього випливає, що у позичці головна економічна і правова ціль – використати капітал, а його заміненість є наслідком цього використання.

Найширше поняття основного капіталу містить рухоме і нерухоме майно, призначене приносити прибуток. Економічне значення капіталу, на відміну від доходів, полягає в тому, що коли доходи призначені для постійного споживання в обороті господарства, а капітал повинен залишатися неспожитим. Цю рису капіталу характеризує латинське слово “*substantia*”, яка описує капітал як основні можливості. Австрійське право використовує визначення *hauptstamm* (статутний капітал) & 1227, 833-838, 1182-1884, 1189, 1192, 1197, 1215 к.з. Вказані вище характеристики відображають економічну суть капіталу не лише рухомого, а й нерухомого. Таке ж розуміння зустрічаємо у & 1416 к.з., який передбачає зобов'язання і щодо рухомих, так і нерухомих основних засобів.

У вужчому розумінні основний капітал стосується тільки рухомих благ. У такому разі економічна наука звертає увагу на відмінності між земельною рентою і капіталом; земельна рента ґрунтується на нерухомості, капітал обмежується рухомістю. У приватному праві основний капітал обмежується рухомими благами, однак право додає до економічного поняття капіталу ще деякі особливі риси. Характерною рисою рухомих основних засобів у приватному праві є споживаність, і тільки оборотний капітал у праві може бути основним капіталом у вужчому розумінні. Предметом такого капіталу можуть бути не тільки гроші, але й інші споживчі блага (& 301, 983 к.з.). На такому розумінні капіталу ґрунтується розуміння позички (& 983, 992 к.з.).

З вузьким поняттям капіталу пов'язане ще вужче, яке обмежується лише грошовим капіталом. Так розуміє австрійський закон пупілярний (опікунчий) капітал (& 227, 233-236 к.з.), далі згадує про грошовий капітал як предмет споживання (& 510 к.з.), дарований капітал (& 668 к.з.) та про відсотки від позичкового капіталу (& 1333 к.з.). Такі позики бувають процентні і безпроцентні, забезпечені і незабезпечені. Забезпечення позики може бути іпотечне та опікунське. Опікунське забезпечення полягає у корисному розміщенні капіталів за приписами закону про сиротинські капітали (& 230 сл. к.з., & 193-202 патенту з 9 серпня 1854 року). Іпотечне забезпечення виникає тоді, коли здійснюється запис у громадські книги – про такі капітали у законі говориться “капітали ґрунтуються на нерухомих благах” (& 227 к.з.) [2, с. 27].

Зрештою вирізняє австрійський закон “покладний”(постійний – Т. І.) і “залягаючий”(змінний – Т. І.) капітал & 233, 235, 510, 668 к.з. З доходів у господарстві утворюється сталий фонд, який власник не використовує. Друга частина доходів, навпаки, перебуває у постійному русі. Перша частина доходів, що становить статутний фонд, який закріплений “вірительностями” (установчими

документами) – називаються відкладеними коштами; інша частина прибутків, які призначені для обороту, ґрунтується на таких документах, що мають бути впродовж певного часу сплачені. Кредитор бажає з чисто економічних причин найскорішого завершення терміну і точної сплати. Капітали, які опиняються у боржників і повинні бути у конкретний термін сплачені, називаються залягаючими капіталами. Цю відмінність викладено у пунктах (& 233, 238 і 668 к.з.).

При двосторонніх правовідносинах існують два зобов'язання, але відношення одного зобов'язання до іншого є різне в силу того, чи обидві сторони виконують свої зобов'язання одночасно, чи між ними є різниця у часі. У першому випадку відбувається перехід благ поступово, у другому здійснюється шляхом кредиту – тому тут говоримо про кредитний оборот, який відрізняємо від готівкового кредиту.

На цьому ґрунтується найширше поняття кредиту. Випадок, коли між виконанням зобов'язань обох сторін є період часу, можливий тільки за умови, коли одна сторона довіряє іншій, і вчиняє дії або надає кошти у цей момент, з умовою отримання винагороди пізніше. Кредит полягає у переході економічних благ від однієї особи до другої, при цьому перша сторона, ґрунтуючись на довірі, виконує свій обов'язок зараз, зі запевненням виконання своїх обов'язків другою стороною в майбутньому.

Технічне поняття кредиту виражається у передачі однією стороною іншій споживчих благ. Споживчі блага становлять оборотний капітал. С. Дністрянський дає таке визначення: “Кредит – це визнання тимчасового використання оборотного капіталу іншою особою”.

Особливо важливі кредитні справи. До них належать: позичка, передплата, купча на кредит. Австрійська книга законів не має визначення кредитної справи, а натомість використовує договір кредиту (& 273 к.з.) або купівля кредиту (& 1032, 1063 к.з.). Поняття “кредитна справа” зустрічаємо у законі від 28 травня 1881 р. [2, с. 29].

С. Дністрянський акцентує увагу на тому, що купча на кредит також належить до кредитної справи. Адже предметом купна на кредит є не якесь споживче або неспоживче благо, а грошова сума, призначена на їх купівлю.

Романістична теорія, яка переважає у праві, не використовує поняття доходів, а поняття “плід”. Але проти цієї теорії виступив Петражицький у своєму творі “Наука про доходи”, який показав, що у праві органічне розуміння плодів не має підстав. Замість поняття плодів він використовує поняття доходів та вчить, що треба завжди відштовхуватися від особи господаря, а саме від того, що він вважає за дохід від якогось блага.

Дохід поділяють на валовий і чистий. Валовий дохід – це надходження, яке отримане по факту *innatura*. Якщо від надходжень відняти витрати на виробництво продукції, то йтиметься про чистий дохід.

В економічному і правовому житті суспільства основну роль відіграють чисті доходи; відповідно від величини чистих доходів визначаємо економічну силу одиниці та окремі правовідносини. Наприклад, якщо хтось зобов'язаний повернути капітал з процентами, то йдеться про чистий, а не валовий дохід. Петражицький доводить, що “*fructus*” (плоди) тотожні з поняттям чистого доходу, тому вважає “*fructus*” (плоди) за *universitas* (з римського права “сукупність” – набір речей, об'єднаних загальною назвою [3]), яка об'єднує активну і пасивну частину доходів. До активної частини належить вартість надходжень та вартість нереалізованих вірительств. До пасивної частини доходів він зараховує вартість боргових зобов'язань перед іншими особами і величину виробничих витрат, наприклад, заробітну плату. Отже, Петражицький вчення про *fructus* (плоди) і *impensae* (витрати) об'єднує в одну теорію чистих доходів на суб'єктивній основі. Те, що теорія і право поділили на окремі складові, окремо трактуючи *fructus* (плоди) і *impensae* (витрати), перебуває у нероздільному зв'язку і сходиться в одному понятті чистих доходів: *fructus deductainpensa* (доходи, що залишаються після вирахування витрат). Заслугою Петражицького є те, що він вказав на економічний взаємозв'язок і з'єднав у цілісність поокремі прояви [2, с. 32].

Австрійське право в частині доходів зазнало впливів римського права про плоди (*fructus*) – однак у австрійському к.з.ц. не знаходимо дослівного розуміння поняття “плоди”. А поняття “*Früchte*” у к.з. вживають у трьох значеннях:

1) найвужче поняття охоплює тільки природні плоди землі, це плоди, які виростають без людського управління (& 405 к.з.);

2) ширше розуміння передбачає органічні плоди взагалі (295, 330, 512, 519, 1103, 1107, 1122, 1176 к.з. У цьому розумінні закон виокремлює від поняття плодів т. зв. “пожитки” (тобто плоди, які є результатом діяльності людини);

3) найширше поняття охоплює не тільки органічні плоди, але й пожитки. Обидва ці поняття об’єднуються у к.з. & 632, 643, 824, 912, 913, 1099, 1280;

Такі поняття плодів, які зустрічаються в австрійському к.з., не суперечать тому, щоб замінити в австрійському законодавстві теорію плодів на теорію доходів. Про це свідчать такі аргументи:

1. Де в законі йдеться про плоди у значенні римських *fructus naturales* (плоди природні) і *civiles* (цивільні) там слово “Früchte” охоплює все, що називається чистим доходом (*fructus purus deductus in pensis*), тому що кредитор отримує чистий дохід з капіталу; однак коли особа (боржник) мусить повернути іншій стороні дохід або капітал разом із доходом, то повернення коштів обмежується величиною чистого доходу;

2. Австрійський закон розглядає, окрім природних плодів, інші пожитки (блага), наприклад, & 330, 519 к.з.; терміни *fructus civiles* (цивільні плоди – плід, який приносить річ внаслідок використання її в обігу) [4, с. 116] і *corpus iuriscivile* (зведення римського цивільного права, укладеного 528–534 роках за часів панування візантійського імператора Юстиніана I Великого) к.з.ц. не знає. Оскільки ці вислови є творінням романістичної теорії. З цього випливає, що в австрійському законодавстві не йдеться тільки про *fructus* (плоди) у вузькому розумінні, але й про все, що вживається як дохід з певного блага.

3. Де йдеться про повернення “плодів”, повинні використовуватися окремі постанови про розрахунок коштів та видатків (& 330–336 к.з.) – що і відображає безпосередній зв’язок вчення про плоди із вченням про кошти і їх відчуження.

4. Стержнем вчення про плоди є наука про право користування. Уже саме слово “*usus fructus*” вказує на право присвоєння плодів якоїсь речі. Постанови к.з. показують, що і для австрійського законодавства теорія Петражицького про “чисті доходи” може бути застосована. Користування – це *ius utendi* (право користування), *fructus* (право одержання прибутків від речі), *salva rerum substantia* (повернути неушкодженими) (& 509 к.з.), що дає власнику певного блага право на отримання цілого прибутку [2, с. 33]. Під час редакції закону кодифікатори не знали точної різниці між прибутком і доходом, а тому й не дивно, що у & 511 к.з. вживається термін “прибуток”, а не “доходи”. На це вказує також & 512 в якому написано, що предметом користування є чистий дохід, але друге і третє речення цієї постанови віднімає ті пасиви, що знижують валовий дохід і які потрібно відрахувати, щоб отримати чистий дохід.

З цих причин С. Дністрянський вважає доречним застосування до австрійського приватного права теорії доходів. Вони поділяються:

1. На плоди природні та інші пожитки. Під плодами природними розуміють органічні та фізичні витвори, що отримуються з якоїсь речі. Інші пожитки означають усе інше, що з речі або при її допомозі вдається отримати. До інших пожитків у розумінні австрійського закону належать:

- а) вартість за використання природних благ іншою особою (дохід з оренди);
- б) кошти за передачу у користування якоїсь речі (чинш найму, відсотки від капіталу);
- в) різного роду періодичні надходження з різних джерел (дивіденди, рента).

2. Особливий поділ доходів зустрічається у & 405 к.з.: *fructus meres naturales* (природна винагорода речі, без сприяння людини) і *fructus industriales* (природна винагорода речі, за сприяння людини, при її догляді за річчю, праці). Австрійський закон називає обидва види плодів приростом блага, але, враховуючи вказаний вище поділ, виокремлює природний і штучний приріст (& 405, 411 к.з.). Крім того, закон передбачає змішаний приріст, коли новостворені плоди є частково результатом природи і частково результатом людської праці (& 420 к.з.). На думку С. Дністрянського, такий поділ є схоластичним і відкинутим наукою [2, с. 34].

3. Відомий поділ на *fructus pendentes* (плоди, ще сполучені з предметом, який виробляє їх) і *separati* (лише після відділення від головної речі плоди отримують значення самостійних речей), *percipiendi* (плоди, не лише відокремлені, але і відчужені ким-небудь для себе або для іншого), *fructus percipiendi* (незібраних через упущення, але що підлягають збору при правильній господарській експлуатації речі) і з римського права перейшов до австрійської к.з. Різниця між *fructus pendentes separati* означає стан продуктів перед і після відділення від головної речі (& 294,

295, 330, 1107 к.з.). *Fructus pendetes* ще не є доходами, бо становлять поки що складову частину якогось капіталу. Важливіше значення у праві мають *fructus percepti*. Пояснення цього поняття дає Петражицький крізь призму валового і чистого доходу:

А. Коли йдеться про набуття плодів, тобто валовий дохід, то *fructus percepti* – це такі блага, які особа набула у володіння. Коли кажемо, що орендар набуває плоди *perceptione*, то це означає, що він набуває їх з моменту володіння.

Б. Але коли йдеться про оцінку доходу з погляду його повернення, тоді це може означати лише чистий дохід. Річ тут не в тому, хто набуває у володіння чи у власність плоди, а яка економічна цінність цієї продукції. Тому не можна сказати, що *fructus* уже *percepti*, якщо, наприклад, господар скопив збіжжя, бо це ще не є готова продукція. Спершу він повинен змолотити збіжжя і тільки після цього може продати й отримати дохід. Тому *perceptio* означає остаточний результат продукції, реалізований у користі, а *fructus* – це чистий дохід з продукції. Хто зобов'язаний повернути *fructus percepti* – повертає ту абстрактну економічну користь, яку йому благо принесло. Австрійський закон називає їх отриманими доходами (& 1115, 1239, 457 к.з.). Від них відрізняються занедбані доходи (*fructus percipiendi*), які мали бути отримані, але через провину не зібрані.

Поділ плодів на *percepti*, *pendetes*, *separate* стосується передусім природних плодів, а не “інших пожитків”. Попри це у теорії зустрічаємо погляд, щоб застосувати аналогічний поділ до “*Fructus civilis*” і відповідно підпорядковувати схожим правилам. Що при *fructus naturales* є *separation*, а при *Fructus civilis* є платність при настанні терміну платежу та становить ніби *perceptio fructum naturalium* (збір природних плодів, що робить користувача їхнім власником) [5], виступає при *Fructus civilis* як отримання доходу. Ця теорія нагадує поділ, який зустрічаємо при “пожитках” у австрійському к.з. [2, с. 35]. Вони поділяються на отримані і неотримані доходи (& 330, 335, 519 к.з.), а далі платні і неплатні доходи (& 330, 1102 к.з.).

Висновки. Отже, відомий правник та науковець С. Дністрянський, аналізуючи австрійське законодавство, теорії та вчення основних економічних та юридичних наукових шкіл того часу, виокремив та чітко показав своє бачення основних економічних категорій – благо, капітал, кредит, продукт, дохід і т.д. Його тлумачення показали недосконалість тогочасного австрійського законодавства, невідповідність тогочасним умовам економічного розвитку країни та потребу у адаптації правових актів до змісту економічних процесів. Прогресивні ідеї С. Дністрянського досі не втратили актуальності і будуть корисними при прийнятті основних правових актів, які стосуються економічної сфери.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Дністрянський С. *Цивільне право* / С. Дністрянський. – Відень: Друкарня С. Гольцгавзена у Відні, 1919. – 1063 с. 2. Дністрянський С. *Чоловік і його потреби в правній системі (розвідка з австрійського права)* / С. Дністрянський // *Часопись правнича*. – Львів: Наукове товариство імені Т. Шевченка, 1900. – Рочник X. – С. 4–36. 3. *Класифікація речей в римському приватному праві* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://um.co.ua/8/8-15/8-151683.html> 4. Підпригора О. А. *Римське право: підруч.* / О. А. Підпригора, С. О. Харитонов. – 2-ге вид. – К.: Юрінком Інтер, 2009. – 528 с. 5. Потолов В. А. *Римское право: учебное пособие* / В. А. Потолов. – РУДН, Сочинский филиал, 2008 г. – 352 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://scicenter.online/knigirimskoe-pravo/prava-chujuyu-vesch-iura-aliena-suschnost-80385.html>

REFERENCES

1. Dnistrianskyi S. *Tsyvilne pravo* [Civil law], Viden, Drukarnia S. Holtshavzena u Vidni, 1919. 1063 p. 2. Dnistrianskyi S. *Cholovik i yeho potreby v pravniyi systemi (rozvidka z avstriiskoho prava)* [A man and his requirements in the legal system], Chasopys pravnycha, 1900, Vol. X. pp. 4–36. 3. *Klasyfikatsiia rechei v rymskomu pryvatnomu pravi* [Classification of things in the Roman private law]. Available at: um.co.ua/8/8-15/8-151683.html (accessed 26.26.2016). 4. Pidporyhora O. *Rymske pravo* [Roman law], Kyiv, Yurinkom Inter Publ., 2009. 528 p. 5. Potolov V. *Rimskoe pravo* [Roman law], Moskow, RUDN Publ., 2008. 352 p.

Дата надходження: 28.12.2016 р.